

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА
АРХІТЕКТУРИ»

Архітектурний факультет

(повне найменування інституту, факультету)

Дизайну та реконструкції архітектурного середовища

(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту

191 Архітектура та містобудування

(рівень вищої освіти)

на тему: Гуманізація суспільних просторів як вектор розвитку
постіндустріального міста (на прикладі м. Дніпро)

Виконав: здобувач вищої освіти,
групи АРХ-20-2мн
спеціальності

191 Архітектура та містобудування

(шифр і назва спеціальності)

освітньої програми

магістр - науковець

(назва ОП)

Головко К.К.

(прізвище та ініціали)

Керівник

Ковальчук О.П.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Саньков П.М.

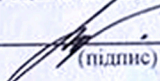
(прізвище та ініціали)

Оцінка захисту дипломного
проекту

88 (В) ДОБРЕ

(сума балів, оцінка ЄТКС, оцінка за національною шкалою)

Секретар ЕК

(підпис)

Суворова Т.О.

(прізвище та ініціали)

До репозитарію академії передано

«__» _____ 20__ р.

відмітка бібліотеки

Дніпро – 2022

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА
АРХІТЕКТУРИ»

Інститут, факультет Архітектурний
Кафедра Визначення та реконструкції архітектурного середовища
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 191. Архітектура та містобудування
(шифр і назва)
Освітня програма 191. Архітектура та містобудування
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Голубко Катерина Костянтинівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту Гуманізація суспільних просторів як вектор розвитку постіндустріального міста (на прикладі м. Дніпро)

керівник проекту Ковальчук О.П., кандидат арх.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем вищої освіти проекту до захисту 26 травня

3. Вихідні дані до проекту - заплановані міські простори;
- приклади організації середовища промислових та комерційно-офісних комплексів;
- світові приклади з трансформації промислових територій;
- типологія суспільних просторів

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які, потрібно розробити) 1. Визначення підстав до трансформації вихідних суспільних просторів в контексті їх впливу на розвиток постіндустріального суспільства;

2. Структурування ментів та прикладів організації суспільних просторів.

3. Створення архітектурної концепції суспільних просторів в м. Дніпро

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
- аналіз розвитку системи існуючих суспільних просторів в м. Дніпро;
- пропозиції з впровадження системи суспільних просторів;
- ситуаційна схема; - схема зонування території; план пішо-хідно-транспортної інфраструктури; аналіз функцій зонування

6. Консультанти розділів проекту

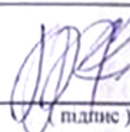
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Суденілокі проєктери поєднання сучасного міста як об'єкт дослідження		
2.	Метод основи гуманітарній арх. серед. відкриних сучас. проєктерів поєднання міста		
3.	Арх-на констит. елемент сучас. проєктерів центр частини та набір елементів м. Дніпро		

7. Дата видачі завдання 01.09.2020р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1.	Аналіз і практ. аналіз об'єктів дослідження виконаний аналітичним	24-30.01	
2.	Робота конструкторських проєкцій моделі	31.01-13.02	
3.	Лінійні мережі розташування об'єктів, ескізи	14.02-27.02	
4.	Підготовка зго розділу, наукові дослідження за об'єктом плану	28-06.03	
5.	Підготовка текстової частини зго розділу	14-27.03	
6.	Робота впровадження наукових досліджень	28.03-17.04	
7.	Сформулювання пояснювальної записки та висновків по науково-дослідній част.	18.04-24.04	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Головко К. К.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ГРАФИК
виконання рівня «магістр-науковий», весна кафедри ДРАС, 2021/2022 н.р. (2 к, 2 семестр)

	місяць	березень												квітень					травень							
		лютий												березень					квітень					травень		
		22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39							
тиждень	24-30	31-6	7-13	14-20	21-27	28-6	7-13	14-20	21-27	28-3	4-10	11-17	18-24	25-1	2-8	9-15	16-22	23-29								
число																										
1 етап	Підбір вихідних даних.																									
	Об'єкт, предмет дослідження, гіпотеза, межі досліджень																									
2 етап	Сбір матеріалів по темі.																									
	Реферат.																									
3 етап	Пояснювальна записка, 1, 2-й, розділ.																									
	Вступ																									
4 етап	Актуальність																									
	Наукові дослідження за обраною темою, висновки.																									
5 етап	Презентація																									
	1-й кафедральний перегляд																									
6 етап	Розробка впровадження наукових досліджень																									
	Оформлення, пояснювальна записка, 1, 2-й, 3-й розділи																									
7 етап	Висновки по науково-дослід. част, в схемах, діаграмах, табл.																									
	+ пояснювальна записка																									
8 етап	Захист ескізу дипломного проекту.																									
	Лист Ф А-1																									
9 етап	Захист дипломного проекту																									

СТРУКТУРА, реферат

МК-----

ЗАХИСТ дипломного проекту ЕСКІЗ

Завідуючий кафедрою ДРАС
 Доцент

Олександр Харлан

ЗАХИСТ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

СЕСІЯ

СЕСІЯ

МК

Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Суспільні простори постіндустріального міста як об'єкт дослідження	8
1.1 Стан архітектурного середовища суспільних просторів як показник розвитку великого міста	11
1.1.1. Суспільні простори як знак цивілізованості міста та об'єкт надбання городян	11
1.1.2. Характеристика громадських просторів як стимулу зростання доходів, інвестицій та національного добробуту міста	14
1.1.3. Суспільні простори як ключ до екологічної стійкості середовища та їх вплив на здоров'я населення міст.....	15
1.1.4. Справедливість та соціальна інтеграція, громадянська залученість до утворення та розвитку суспільних просторів	17
1.1.5. Доступність та безпека для людей незалежно від статі та віку і фізичних можливостей.....	20
1.2 Причини та характерні прояви дегуманізації відкритих суспільних просторів в містах	23
1.2.1. Причини деградації та дегуманізації просторів міста	24
1.2.2. Вплив суспільних просторів на здоров'я та поведінку містян....	26
1.3 Аналіз і узагальнення вдалого досвіду архітектурної організації сучасних суспільних просторів у міському середовищі	29
Висновки за розділом 1	34
Розділ 2. Теоретичні основи гуманізації архітектурного середовища відкритих суспільних просторів постіндустріального міста	35
2.1 Морфологічна, функціональна і знакова структура відкритих просторів, їх елементи та компоненти, предметне та ресурсне наповнення.	35
2.1.1 Типологія відкритих архітектурних просторів.....	35
2.1.2 Компоненти, що визначають функціональне, предметне та ресурсне наповнення відкритих суспільних просторів	39
2.1.3 Критерії оцінки відкритих суспільних просторів.....	45

2.2	Фактори, засоби, прийоми, методи та принципи гуманізації архітектурного середовища відкритих суспільних просторів	49
2.3	Формування суспільних просторів на занедбаних територіях колишніх підприємств як фактор гуманізації середовища та вектор розвитку постіндустріального міста.....	56
Висновки за розділом 2		57
Розділ 3. Архітектурна концепція системи суспільних просторів центральної частини та набережних міста Дніпро - з інтеграцією занедбаних територій колишніх підприємств		
3.1	Аналіз зонування територій та існуючої системи суспільних просторів центральної частини та набережних міста Дніпро	58
3.2	Апробація принципів гуманізації середовища при формуванні відкритого суспільного простору по Селянському узвозу в місті Дніпро.....	61
Висновки за розділом 3		62
Загальні висновки		63
Джерела інформації		66
Анотація		69

Вступ

Актуальність теми:

Сучасний стан архітектурного середовища найбільших міст України, у тому числі міста Дніпро, характерний тим, що досі не усунуто багато негативних наслідків та «перекосів» тривалого періоду їх індустріальної епохи.

Один із наслідків – проблема «полосування» у зонуванні територій. Велика кількість промислових та комунально-складських підприємств (в т.ч. колишніх, деградуючих, занедбаних), котрі за фактом – «вклинені» у центральні райони, зони житлової та суспільної забудови найбільших індустріальних міст України. Ця проблема, як правило, накладається на нестачу та низький рівень комфортності відкритих суспільних просторів у індустріальних містах, що значно погіршує загальну якість міського середовища. У той же час, території колишніх промислових та комунально-складських підприємств, «вклинені» в центральні райони міста, зони житлової та суспільної забудови, можна і потрібно розглядати як потужний потенційний ресурс для гуманізації їх архітектурного середовища, як вектор розвитку.

Насамперед, за рахунок зміни призначення, ревіталізації цих територій, у тому числі, - за рахунок формування на цих територіях додаткових громадських просторів «відкритого типу», їх інтеграції до системи суспільних просторів центральної частини міста, що вже склалася.

Наукова гіпотеза:

Формування відкритих громадських просторів нового типу, якісного архітектурного середовища на нераціонально використовуваних територіях, «вклинених» у центральні райони міста та ключові зони житлової і суспільної

забудови, — буде стимулом, одним із векторів сталого розвитку міста, особливо на шляху до постіндустріальної економіки.

Якість архітектурного середовища цих суспільних просторів може бути забезпечено за рахунок удосконалення їх структурно-морфологічної, функціональної та знакової організації – з урахуванням всього спектра потреб сучасної людини; місцевих та національних традицій; особливостей середовищної поведінки та оптимального використання ландшафтного та рекреаційного ресурсів.

Виявлення, збереження та ревіталізація унікальних артефактів та особливостей цих територій та просторів, їх активна інтеграція у вже сформовану систему громадських просторів центральної частини та набережних міста – забезпечить підвищення загальної якості та рівня гуманізації міського середовища.

Об’єкт дослідження:

Суспільні простори постіндустріального міста

Предмет дослідження:

Залежність якості архітектурного середовища відкритих суспільних просторів постіндустріального міста – від їх структурно-морфологічної, соціально-функціональної та знакової організації, ресурсного та предметного наповнення.

Мета дослідження:

Виявлення принципів гуманізації занедбаних центральних територій міста задля формування системи сучасних суспільних просторів; розробка концепції просторово-архітектурних, екологічних та естетичних якостей громадського простору в умовах становлення постіндустріального суспільства.

Завдання дослідження:

1. Виділення підстав до трансформації відкритих суспільних просторів в контексті їх впливу на розвиток постіндустріального суспільства;
2. Структурування методів та принципів гуманізації суспільних просторів;
3. Створення архітектурної концепції суспільних просторів в м.Дніпро

Межі дослідження:

Дослідження обмежується громадськими просторами «відкритого типу», що формуються на територіях колишніх промислових та комунально-складських підприємств, «вклинених» у центральні райони, зони житлової та суспільної забудови найбільших постіндустріальних міст України, – на прикладі м. Дніпро.

Методи дослідження:

Натурне обстеження, фотофіксація, порівняння; містобудівний, функціональний, композиційний та системний аналіз; метод висунення робочих гіпотез; теоретичне моделювання, узагальнення та синтез.

Наукова новизна дослідження полягає у:

Визначенні ролі суспільних просторів у становленні постіндустріальної економіки; Створенні концептуальної моделі на основі дослідженого та розробленого матеріалу та моделюванні її практичного застосування в м.Дніпро.

Структура роботи:

Зміст роботи викладено у вступі, трьох розділах і висновку, що послідовно розкривають аналітичну, теоретичну і прикладну частини дослідження.

Розділ 1. Суспільні простори постіндустріального міста як об'єкт дослідження

Існує безліч визначень терміну «суспільний простір», але варто виділити два формулювання, котрі здатні максимально розкрити суть цього поняття у контексті даної роботи.

З одного боку, суспільний простір є об'єктом і системою розвитку соціального життя, його окремих складових, таких як торгівля, культурно-просвітницька діяльність, ділова активність [1]. З іншого боку, сучасний суспільний простір — це матеріальне відображення соціальної активності людини, що росте [2]. Суспільний простір є місцем активного та різноманітного спілкування людей, одним із місць вибудовування соціальних зв'язків.

Людина і простір однаковою мірою впливають один на одного, стаючи яскравим відображенням тенденцій часу, політичних та соціальних настроїв, що панують у суспільстві, відображенням культурного коду території. Суспільні простори служать людині через свої фізичні, економічні, психологічні та соціальні ролі. Таким чином, при проектуванні відкритих громадських просторів важливо керуватися комплексним підходом, невід'ємною частиною якого є просування середовищного дизайну. Метою його «стає гуманізація матеріального оточення людини, що виражається у його впорядкуванні відповідно до етичних та естетичних норм даної епохи та даного культурного регіону» [3, с.14].

«Громадські простори - це не просто зручні пішохідні зони та фонтани, це місця, де розвивається економіка, оскільки тут людям хочеться і жити, і працювати», - стверджує гендиректор Strelka Architects Дар'я Парамонова.

Постіндустріальне суспільство — це суспільство, в економіці якого, внаслідок науково-технічної революції та суттєвого зростання доходів населення, пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг. Виробничим ресурсом стають інформація та знання. Наукові розробки стають головною рушійною силою економіки. Найбільш цінними якостями є рівень освіти, професіоналізм, навчання і креативність працівника. Широке визнання концепція постіндустріального суспільства здобула в результаті робіт професора Гарвардського університету Деніела Белла, зокрема, після виходу в 1973 році його книги «Наступне постіндустріальне суспільство». В основі цієї концепції лежить поділ всього суспільного розвитку на три етапи:

- Аграрне (доіндустріальне) - визначальною була сільськогосподарська сфера, головні структури - церква, армія
- Індустріальне — визначальною була промисловість, основні структури — корпорація, фірма
- Постіндустріальне — визначальним є теоретичні знання, головна структура — університет як місце їх виробництва та накопичення [4].

Постіндустріальна теорія багато в чому була підтверджена практикою. Як і було передбачено її творцями, суспільство масового споживання породило сервісну економіку, а в її рамках найбільш швидкими темпами став розвиватися інформаційний сектор господарства [5].

Можна виділити такі особливості постіндустріальної економіки:

- 24-годинна активність (ділове життя, торгівля, розваги)
- Надвисоке енергоспоживання, згладжування добових піків
- Висока забезпеченість сучасними форматами торгівлі, громадського харчування та комерційною нерухомістю
- Розвинені суспільні простори

- Нові форми споживчої культури
- Багатофункціональне використання територій
- Нові стандарти якості житла

Постіндустріальними країнами називають, зазвичай, ті, у яких на сферу послуг припадає більше половини ВВП [6]. Під цей критерій потрапляють, зокрема, США (на сферу послуг припадає 79% ВВП США, 2021 рік), Німеччина (сфера послуг - 54% ВВП, 2021 рік), Австралія (65% ВВП, 2020 рік), Японія (68,7% ВВП, 2017 рік), Канада (69.07% ВВП, 2021 рік), Китай (51,6% ВВП, 2021 рік).

Відносне переважання частки послуг над матеріальним виробництвом необов'язково означає зниження обсягів виробництва. Просто ці обсяги постіндустріальному суспільству збільшуються повільніше, ніж збільшуються обсяги наданих послуг.

Під сферою послуг мають на увазі не лише торгівлю, комунальне господарство та побутове обслуговування: будь-яка інфраструктура створюється та утримується суспільством для надання послуг: держава, армія, право, фінанси, транспорт, зв'язок, охорона здоров'я, освіта, наука, культура, інтернет – це все послуги.

Слід виділити, що доля сфери послуг в загальній структурі ВВП України на 2020 рік складає 62 %. Згідно з цим можна зробити висновок, що сфера послуг нашої країни достатньо розвинена на тлі інших постіндустріальних держав, і за цим параметром може претендувати на розвиток постіндустріального суспільства і економіки.

1.1. Стан архітектурного середовища суспільних просторів як показник розвитку великого міста

Суспільні простори - це місця, де люди роблять загальнодоступні дії: переміщуються з місця на місце; насолоджуються громадськими можливостями культури та відпочинку; відвідують інші частини міста чи інші приватні території; ходять магазинами; зустрічаються з іншими чи просто гуляють. Громадські простори виконують цілу низку функцій, корисних для міста:

- Знак цивілізованості міста
- Надбання городян
- Вони стимулюють зростання доходів, інвестицій та національного добробуту
- Зміцнюють екологічну стійкість середовища
- Підвищують ефективність транспортної інфраструктури
- Сприяють встановленню справедливості та соціальної інтеграції
- Роблять місто безпечнішим
- Роблять міста доступнішими для всіх громадян, незалежно від статі та віку і фізичних можливостей
- Створюють ідеальні умови для формування громадянської залученості
- Формують великі міста

1.1.1. Знак цивілізованості міста та об'єкт надбання городян.

Латинське слово «Civitas» позначає співтовариство, що розділяє одне середовище, а «Cives» це громадянин. Цивілізованість - це похідний термін, що характеризує поведінку як громадянина, так і спільноти. Однак ці явища існують

аж ніяк не у вакуумі. Як правило, вони розвиваються в «Urbs» – житловому середовищі громадян. Якісні суспільні простори можуть сприяти цивілізованій поведінці, а цивілізована поведінка може формувати якісний суспільний простір. Ніде, як у суспільних просторах. Отже, суспільні простори є знаком цивілізованості міста.

Процвітаюче місто пропонує різноманітність суспільних благ та розробляє закони та ініціативи, спрямовані на стійке використання «спільного надбання» та рівний доступ до нього, наприклад, до громадських просторів. Головний пріоритет будь-якого міста — стимулювати появу та розвиток таких суспільних благ, як транспорт, озеленені території та доступний простір, та такого «міського надбання», як безпека, захищеність та участь у політичній діяльності щодо покращення якості життя та загального добробуту. Розмір та якість усіх суспільних просторів у місті загалом — показник загального добробуту.

Таким чином, громадські простори в містах заслуговують на першочергову увагу. Вони повинні служити всім жителям міст, зокрема найуразливішим та непривілейованим групам.

Крім того, кількість та якість суспільних просторів — це не даність, а сфера, яка потребує уваги та турботи. На відміну від приватної власності, громадські простори належать усім і кожному. Кожне вкладення, як приватне, і державне, у цю сферу призводить до зростання загального міського капіталу. Громадські простори – це загальний капітал, який ми можемо використовувати, змінювати, доповнювати та передавати майбутнім поколінням.

Однак у доповіді ООН-Хабітат 2012 року «Стан міст світу» стверджується, що заповнення приміських просторів великою забудовою низької щільності та великими комерційними аутлетами, а також вторгнення на екологічно тендітні території є прикладами незворотного руйнування ландшафту та ресурсів навколишнього середовища. Навіть настільки давно укорінені громадські простори, як міські парки, перебувають під загрозою забудови. На щастя, реакція

громадськості на ці загрози підтверджує, що городяни сприймають ці простори як спільне благо, задоволення яким є однією з базових потреб і яке необхідно передати наступним поколінням. Яскравий приклад – протест жителів жилмасиву «Перемога» в Дніпрі на пропозицію міста по забудові території набережної в 2021 році. Не багато сфер життя можуть бути настільки ж переконливим свідченням збереження початкового духу сталого розвитку.

На конференції ООН-Хабітат-III в 2016 році, відкрита робоча група, відповідальна за складання цілей сталого розвитку на 2016-2030 роки, запропонувала в якості 11-ої мети побудову інклюзивних, безпечних, життєрадісних та стійких міст. Одна із запропонованих цілей - до 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, інклюзивних та доступних, зелених та громадських просторів, особливо для жінок та дітей, літніх людей та осіб з обмеженими можливостями [7].

Згідно з доповідями, представленими на конференції, характер міста визначається його вулицями та громадськими просторами. Починаючи зі скверів та бульварів і до садів на околицях та дитячих майданчиків, громадські простори формують образ міста. Сполучна матриця вулиць та громадських просторів формує каркас міста, на який спирається решта. Громадські простори приймають різні просторові форми, у тому числі такі, як парки, вулиці, тротуари та пішохідні доріжки, дитячі ігрові майданчики, торговельні простори, а також проміжні простори між будівлями або узбіччя.

Суспільний простір виражає колективне життя міста і, на думку багатьох дослідників (серед них В. Уайт, Д. Джейкобс і Р. Сеннетт), є найважливішою складовою міського життя. Як пише американська дослідниця публічних просторів Лін Лофланд: «Міське життя стало можливим завдяки впорядкуванню міського населення на вигляд і розташуванню в просторі таким чином, що люди у місті можуть дізнатися про навколишніх, просто дивлячись один на одного...» [8, 9].

1.1.2. Стимул зростання доходів, інвестицій та національного добробуту.

Зрештою, системи суспільних просторів можуть бути стійкими тільки в тому випадку, якщо для їх створення, розширення, управління та догляду за ними є достатні ресурси. Стійкий приплив ресурсів може бути забезпечений лише за рахунок доходів міста. У свою чергу, ці доходи зазвичай у формі податків пов'язані з економічним підйомом і зростанням цін на нерухомість. Економічний підйом пов'язаний з інвестиціями, обсяг яких залежить від таких чинників, як привабливість міста з погляду мобільності та безпеки. Це і є коло сприятливих здібностей суспільних просторів.

Громадські простори створюють важливі, але часто недооцінені переваги для будь-яких видів підприємницької діяльності та бізнесу як офіційних, так і неофіційних. Зокрема, громадські простори можуть виступати як місця, де законним та організованим порядком може здійснюватися неофіційна комерційна діяльність, що дає змогу найбільшій частині мешканців міста заробити кошти для існування. Неформальна торгівля може бути врегульованою та законною і проходити як у суспільних просторах, які зазвичай застосовуються в інших цілях, так і на традиційних місцевих ринках. Інвестиції у вулиці та громадські інфраструктури однозначно збільшують продуктивність міст, підвищують життєвий рівень і забезпечують кращий доступ до ринків, робочих місць і громадських служб, особливо в країнах, де більш ніж половина міської робочої сили є неофіційною.

«Облаштування громадських просторів часто сприймається як розкіш, на яку недозволено витратити кошти, доки не відремонтовані всі ями на дорогах і не добудовані всі мости. Через це парки, сквери та інші пішохідні зони в українських містах нерідко фінансуються за залишковим принципом. Інвестори часто переконані, що громадські простори не несуть жодного корисного навантаження

і не потрібно заривати гроші в землю. Однак досвід багатьох міст у всьому світі вказує на протилежне. Комфортні суспільні простори здатні приносити прибуток, пожвавлювати ділову та культурну активність у місті, покращувати мікроклімат та підвищувати цінність міських земель. Світовий досвід також показує, що ініціатива, і фінансування некомерційних громадських об'єктів мають виходити не виключно від влади. Активну участь у цих процесах можуть брати громадяни та бізнес, причому з обопільною вигодою для всіх сторін.» [10].

Існують докази того, що добре спланований, добре керований громадський простір позитивно впливає на ціни прилеглих житлових об'єктів. У Нідерландах житло з видом на парк вище в ціні на 8%, тоді як у Берліні близькість до ігрових майданчиків збільшує вартість землі до 16%. Добре керований громадський простір сприяє збільшенню довіри з боку інвесторів, наприклад, потоки бізнесу на одній з головних вулиць у Лондоні збільшуються на 5-15% внаслідок інвестицій у громадський простір. Збільшення вартості майна можна виміряти та розподілити, оскільки воно сприяє підвищенню державних доходів та інвестицій [7].

1.1.3. Ключ до екологічної стійкості середовища та вплив на здоров'я населення.

Негативні наслідки надмірної кількості поверхонь з асфальтовими та іншими покриттями у містах добре відомі. Парки, сади та дитячі майданчики, при правильному розподілі по території міста, спрацьовують як необхідна протиотрута від цієї проблеми, оскільки відкриті та озеленені простори виконують життєво важливі для екології функції.

Добре спланована і покриваюча все місто система суспільних просторів здатна створити мережу озеленення, яка відновлюватиме екологічні системи та природний взаємозв'язок у навколишньому середовищі (дикої природи,

заповідників, водоймищ) та підтримуватиме біологічну різноманітність на території міста. А це, у свою чергу, може створювати різноманітні переваги для всіх городян та залучати туристів. Вплив, який громадські простори можуть надавати на екологію, надзвичайно важливий і для пом'якшення наслідків глобального потепління. Місто з щільною мережею озелених територій та активним керуванням цими територіями краще підготовлене до протистояння такого роду проблемі.

Багато міст вже залишили далеко позаду модель XIX століття з індустріальним підходом до суспільних просторів: завдяки поширенню урбаністичної агрокультури для жителів міст було налагоджено місцевий варіант обороту ресурсів, що включає воду, їжу та відходи. Нові можливості дозволили городянам здобути досвід у покращенні умов у міських просторах, а частина жителів здобули навички управління екосистемами у своєму повсякденному житті.

Якісні громадські простори дозволяють людям проявляти ігрову та фізичну активність, підвищують привабливість прогулянок, є заспокійливим, що знижує рівень стресу, середовищем – все це позитивно позначається на самопочутті городян. Доступ до добротної системи громадських просторів, що міститься в хорошому стані, допомагає зміцнити фізичне і ментальне здоров'я, надихаючи людей більше гуляти, грати і просто розслаблятися на свіжому повітрі. Іншими словами, відкриті простори є потужним засобом проти багатьох недуг. Наприклад, гра є необхідним етапом всебічного розвитку дітей: від набуття соціальних навичок, випробування, проживання пікових емоційних станів до засвоєння моральних принципів, розвитку когнітивних навичок та, звичайно, зміцнення фізичного здоров'я. Озеленені суспільні простори дозволяють людям бути ближчими до природи, що не тільки позитивно позначається на психічному здоров'ї, але й дає можливість в умовах міста випробувати радість взаємодії з флорою та фауною.

1.1.4. Справедливість та соціальна інтеграція, громадянська залученість.

Справедливість має на увазі систематичний перерозподіл переваг розвитку та забудови міста, а також правову базу, що забезпечує «конкурентні умови гри», та інститути, що захищають права малозабезпечених, меншин та інших уразливих груп населення. Підтримка справедливості, крім цього, вимагає зміцнення рівності на соціально-економічному рівні та надання однакової для всіх можливості прояву громадянської активності. Справедливий розподіл прав і благ зменшує ймовірність відчуження та витіснення будь-кого, надаючи можливість затвердження та залучення до суспільного життя представникам усіх соціальних груп, що дозволяє повною мірою реалізувати потенціал всього населення.

Ті процеси в суспільстві, які запускаються завдяки можливостям загальних благ, таких як суспільні простори, дозволяють усьому населенню залишатися залученими до життя міста та заявляти про своє право на нього. Таким чином, те, як місто формується, і те, як воно формує своїх жителів, багато в чому пов'язане на здатності міських систем надати на кожному рівні можливості для розвитку та реалізації. У тому, як різноманітні групи використовують вулиці та інші загальнодоступні частини міста, які соціальні відносини складаються у суспільних просторах, відображаються класові, гендерні, вікові, расові та етнічні відмінності.

У масштабах міста соціальна інтеграція створює середовище, в якому кожна особистість чи соціальна група відчуває приналежність до єдиного цілого, має доступ до «загального надбання» та повну свободу участі у колективному самоврядуванні. Доступ до добре спланованих і приємних суспільних просторів стає особливо важливим ресурсом у зв'язку зі зростанням та ущільненням міст. Особливо це стосується тих, чийі індивідуальні умови життя — будинок чи

квартира та безпосереднє оточення житла — недостатньо якісні та комфортні, або тих, кому певна інфраструктура та загальні простори потрібні для здоров'я, відпочинку та соціалізації. Збільшення доступності суспільних просторів для найуразливіших верств населення міста – це серйозний інструмент підтримки у місті справедливості, сприяння інтеграції та боротьби з дискримінацією. Складнощі у забезпеченні доступного та гідного житла можуть бути компенсовані щедрим наданням якісних громадських просторів та державних послуг. Громадські простори всіх форм дедалі частіше стають ключовим компонентом багатьох схем відродження та розвитку міських територій.

Суспільний простір створює рівність. У випадках, коли суспільного простору недостатньо, або воно погано спроектоване, приватизоване, місто стає сильно сегрегованим. Результатом може бути поляризація міста, коли соціальна напруга може стати вибухонебезпечною, і соціальна мобільність та економічні можливості стають обмеженими. Правильне планування та проектування суспільних просторів порушує питання, що стосуються прав людей на свободу художнього вираження, політичних зборів та громадянської свідомості, вільного відпочинку, залученості та взаємного обміну.

Вдало спроектовані та обслуговувані вулиці та громадські простори сприяють зниженню злочинності та насильства та створюють можливості для формальної та неформальної соціальної, культурної, економічної діяльності, що сприяє зростанню взаємної довіри та безпеки. У багатьох великих і малих містах деякі громадські місця взагалі не обслуговуються і занедбані, їх динамізм і потенціал втрачається. Завдання підтримки громадського простору є відповідальністю муніципалітетів, але важлива також роль громадян, громад та, звісно, приватного сектора.

Участь мешканців у планах та плануванні міста вже протягом тривалого часу вважається необхідним кроком на шляху до відповідального, прозорого та розважливого, одним словом, «стійкого» містобудування та управління. Участь

у громадянському суспільстві створює потенціал для утвердження спільнот та виробництва соціального капіталу, веде до кращого дизайну міських проєктів та дозволяє враховувати зауваження та побажання мешканців у стратегії розвитку міста. Оскільки у разі міського проєкту, що повністю здійснюється приватними забудовниками — наприклад, у рамках будівництва нового офісу чи житлового комплексу, — забезпечити відкриту участь громадян складно, тим важливіше, виправданіше та ефективніше таке залучення до процесу всіх міських трансформацій, що стосуються суспільних просторів. Найчастіше жителі самі об'єднують свої зусилля навколо того суспільного простору, який хочуть створити чи впорядкувати – як от внутрішньо дворові, прибудинкові території чи навіть набережна міста Дніпро, де волонтери самотужки висаджують молоді дерева вже не перший рік.

Правильне і протилежне: створення громадських просторів, управління ними та їх використання - ідеальна можливість для залучення жителів як у масштабі всього міста, так і на рівні локальних спільнот. Одним із важливих прикладів унікального потенціалу суспільних просторів для формування громадянської активності є практика міського господарювання (urban stewardship). Близько чотирьох з п'яти (79%) сільських жителів вважають, що їхня громада є хорошим розпорядником навколишнього середовища, тоді як 18% не згодні. Міські жителі в більшості вважають, що міські громади задовільно управляють довкіллям [11]. Господарство охоплює всі околиці і поширюється як у приватні, і на муніципальні володіння. Громадянське господарювання провадиться самими жителями на громадських та напівгромадських землях територій із підвищеною щільністю населення. Городяни різного віку волонтерами беруть участь у проєктах та працюють на дільницях, що не належать їм особисто. Ця діяльність включає управління парками, відновлення відкритого простору, висадку дерев уздовж вулиць та розвиток громадських садів та городів.

1.1.5. Доступність та безпека для людей незалежно від статі та віку і фізичних можливостей

Вулиці та інші громадські простори – це чудовий інструмент для забезпечення комфортного життя у місті для людей незалежно від статі та віку. Наприклад, жінки використовують вулиці та громадські простори частіше та з різноманітнішими цілями, ніж чоловіки. Жінки з більшою ймовірністю розділятимуть час на роботу та сім'ю і тому частіше чоловіків використовуватимуть міську мережу громадських просторів: тротуари, автобуси, трамваї та метро. Для цього їм потрібен ефективний та надійний громадський транспорт так само, як і безпечні вулиці та громадські простори. Виходить, що місто, зручне для жінок, — це не просто місто, де приділяється особлива увага потребам жінок, а й, звичайно, те, в якому краще працюють міські служби і де громадські простори облаштовані грамотніше та безпечніше.

Ініціативи на користь маломобільних громадян, наприклад, показують, наскільки продуманим та зручним може бути місто, якщо приділяють особливу увагу суміщенню громадських просторів із їх потребами. Тут можуть бути реалізовані різні підходи: від очевидних, наприклад, щодо покращення вуличного висвітлення, до особливих ініціатив та кампаній, спрямованих на створення сприятливих умов для на вулицях та у громадських місцях. Такі різні міста, як Відень і Сеул, отримували нагороди за свої проекти громадських просторів, що роблять міста доступнішими і підвищують їх мобільність.

Громадські простори завжди приваблювали молодь. Більшість молодих людей активно та часто використовують суспільні простори; їм це одне з небагатьох притулків, де можуть «відтягнутися» без батьківського контролю. При цьому у дітей та молоді існують численні та заплутані перешкоди та обмеження у доступі до цих просторів. І особливості планування суспільних просторів, і перебіг суспільного розвитку — все це впливає на бажання чи

можливість для молоді проявити себе в суспільних просторах. Залежно від віку, різні фактори визначають використання молодими людьми громадських просторів: щільність трафіку на житлових вулицях; страх насильства та злочинів; нестача місць у житлових зонах, створених з урахуванням потреб дітей та підлітків; комерціалізація дитячого та молодіжного відпочинку, дозвілля та ігрових точок.

Змішані та роздільні суспільні простори (мається на увазі як те, хто їх використовує, так і те, як вони використовуються, у який час, а також їх планування та стан) створюють динамічне та завантажене місце, що саме собою захищає його відвідувачів. Страх злочинності і самі злочини можуть утримувати від відвідування навіть якісних громадських просторів як уразливі групи населення, так і будь-які інші. Діти, молодь і люди похилого віку, наприклад, часто позбавлені можливості перебувати в парках, на площах і вулицях через страх злочинності та насильства. Крім того, з певними побоюваннями часто стикаються і жінки і через загрозу насильства та злочинів їм стають не доступні громадські простори в деяких районах міста. Зміна устрою громадських просторів та краще управління ними може сприяти заспокоєнню цих страхів. Зокрема, відчуття незахищеності у громадських просторах може бути знижено за рахунок залучення туди великих потоків людей протягом усього дня та використання більш сучасних методів спостереження чи інших превентивних, з точки зору упередження злочинності, методів.

Громадський простір як загальне благо є ключовим фактором для реалізації прав людини, розширення прав та можливостей всіх груп населення, а особливо маломобільних, людей похилого віку, жінок і дітей, та надання можливостей для молоді.

Якщо підводити підсумок, можна сказати, що вдалі суспільні відкриті та закриті простори в місті зацікавлюють людей. В них кипить соціальне життя, проходить культурний обмін. Якщо публічний простір якісно виконує свою

роль, то стає справжньою «сценою», що повна активності і веселощів. В протилежному випадку ці простори порожніють, стають непривабливими та навіть небезпечними для відвідувачів, повз них хочеться мерщій пройти [12].

1.2. Причини та характерні прояви дегуманізації відкритих суспільних просторів в містах

Місто як динамічна система знаходиться в процесі постійного розвитку, що передбачає як освоєння нових територій, так і періодичну реконструкцію відкритих архітектурних просторів, що вже функціонують, у тому числі громадських просторів.

Громадський простір насамперед асоціюється з присутністю великої кількості людей і являється вузлами найбільшої соціальної та комунікаційної активності населення.

До таких просторів відносяться, наприклад, міські площі, котрі в переважній своїй більшості відповідають вимогам соціалістичного укладу суспільства – задовольняють необхідність у великих просторах для проведення параду та ходи. А в міру розвитку міста їхня об'ємно-просторова структура, що склалася, стає все менш ефективною з точки зору забезпечення комфортного екологічного середовища з його позитивними естетичними характеристиками. Як середовище для зборів містян, міські площі постають абсолютно некомфортними та неспівмасштабними людським розмірам, й дуже часто в українських містах використовуються як стихійні або централізовані паркувальні майданчики. Але в цьому випадку на перше місце в місті постають машини, а не люди, що є кардинально не вірним з точки зору фундаментальних містобудівних та урбанізаційних принципів.

Але, потреба у реновації громадських міських просторів насамперед зумовлена погіршенням екологічних характеристик міського середовища. Навантаження на більшість суспільних просторів наближаються до максимальних. Зменшення просторових ресурсів, переущільнення, надмірна інтенсифікація, забруднення, наявність деградуючих, екстремальних,

патогенних, небезпечних для здоров'я людини просторів, їх різка диференціація, пов'язана з соціальними процесами, роблять актуальною проблему підвищення їх просторово-екологічних якостей. Природа і навіть сама людина починають витіснятися із міста технікою, комунікаціями, обладнанням, спорудами. Зменшується частка екологічно чистих просторів у міському середовищі, що впливає на здоров'я населення.

1.2.1. Причини деградації та дегуманізації просторів міста

Взагалі, тема деградації міст виникла в урбаністиці у 1970-ті роки. у зв'язку з деіндустріалізацією багатьох західних міст, що виростили на хвилі Промислової революції. Міста з низхідними тенденціями муніципального розвитку в урбаністиці нерідко називаються «спадаючими» (shrinking cities) або депресивними. Найважче переживають деградацію міського середовища малі та монопрофільні міста, у яких набагато менше можливостей диверсифікації, ніж у мегаполісів. Жителі міст, що деградують, опиняються в ситуації щоденного стресу, викликаного психологічною травмою проживання серед руїн, розбитих доріг і зарослих травою пустирів [13].

Згідно зі статистичними даними [14], Дніпро потенційно може стати «спадаючим» містом. Але, наша основна мета - триматись напрямку на створення постіндустріального суспільства, в тому числі за допомогою трансформації суспільних просторів через гуманізацію.

Деякі дослідники (насамперед Д. Харві, М. Кастельс) вважають, що корпорації є генераторами та ініціаторами тих змін, яким піддається міське середовище в процесі урбанізації.

Корпорації впливають на міський простір, керуючись трьома ключовими міркуваннями – максимізацією прибутку, доступністю інфраструктури та

модернізацією міського простору на користь підвищення його ефективності. Оскільки ці цілі повністю ігнорують гуманітарні аспекти існування сучасного міста, виникає ціла низка проблем, з якими тією чи іншою мірою асоціюється мегаполіс – несприятлива екологічна ситуація, високе зростання злочинності, транспортна перевантаженість. Процеси індустріалізації та урбанізації детермінували якісні зміни сучасного міста, що полягають у таких негативних тенденціях, як дегуманізація та деєкологізація міського простору. Місто перетворилося з простору проживання людей у простір споживання та отримання прибутку, що спричинило за собою забруднення навколишнього середовища, зростання витрат на енергетичне забезпечення міста, загальне погіршення комфортності проживання людини у містах, у тому числі й у її психологічних аспектах.

Дегуманізація міста позначилася на характері міської забудови, що набула типових рис, спричинила подальшу дегармонізацію відносин людини як міського жителя і навколишнього середовища, Міста і Природи в цілому.

Однак, існують економічні моделі, які дозволяють досягати необхідної для підняття густини міста і, відповідно, можливостей для обміну. Насамперед, повернення до квартальної забудови. Вона поживляє життя в місті, забезпечує кожен квартал відокремленим суспільним простором, дає змогу комерції зайняти перші поверхи будівель. В ідеалі – представники малого бізнесу, котрі розміщуються тут, мають бути зацікавлені в збереженні прийняттого стану свого ганка та тротуару. Приклад - Барселона, забудована кварталами від горизонту до горизонту, яка є одним із найкомфортніших для життя міст. До центральної частини міста Дніпро в цьому плані немає нарікань - історично в ньому склалася квартальна забудова. Однак, у місті вже багато років виникають непропорційні та неповажливі, по відношенню до оточення, забудови. Та, крім візуального навантаження простору цим "шумом", ми отримуємо надмірно

перенапружені центральні вулиці, заставлені машинами і, дуже часто, без можливості вільного тротуарного пересування для пішоходів.

Тож, серед причин деградації суспільних просторів слід виділити:

- погіршення екологічних характеристик простору;
- недостатня забезпеченість умовами для якісного відпочинку, в тому числі безпеки;
- низькі естетичні та функціональні характеристики території;
- зменшення площі суспільних просторів на користь забудови різноманітного призначення чи об'єктів інфраструктури.

Слідом за цим, з'являться певні згубні наслідки. Серед них можна виділити:

- відсутність достатньої кількості місць для дозвілля та оздоровлення в місті;
- ігнорування подібних просторів містянами;
- використання їх як паркувальних майданчиків.

1.2.2. Вплив суспільних просторів на здоров'я та поведінку містян

"Спочатку ми створюємо свої будинки, а потім вони створюють нас", - сказав Вінстон Черчілль у 1943 році, розглядаючи план реставрації Палати громад, зруйнованої німецькими бомбами. Вже тепер ми знаємо, що будівлі та цілі міста можуть впливати на наш настрій та самопочуття. А спеціальна група клітин, розташована в гіпокампі (зоні нашого мозку), відповідає за запам'ятовування та кодування навколишнього простору.

Всесвітня Організація Здоров'я (ВОЗ) стверджує [15] :

- Понад 55% населення світу мешкає на міських територіях; до 2050 року цей показник збільшиться до 68%.
- Майже 40% міських жителів не мають можливості користуватися системами санітарії, організованими з дотриманням вимог безпеки, а у багатьох випадках не мають доступу до питної води належної якості.
- За оцінками, 91% жителів міських районів дихають забрудненим повітрям.
- Неналежне проектування транспортних систем у містах створює цілу низку загроз, у тому числі ризики дорожньо-транспортних пригод, атмосферного та шумового забруднення, а також перешкоди для безпечної фізичної активності; всі ці фактори підвищують показники неінфекційних захворювань та травм.
- Очікується, що внаслідок неухильної урбанізації міста стануть епіцентрами передачі захворювань, зокрема трансмісивних хвороб.

По інформації в графіках ми можемо бачити, що до 2030-го у містах житиме близько 60% населення земної кулі. Департамент з економічних та соціальних питань ООН вважає, що до 2050 року 67% населення світу житимуть у міських районах. Іншими словами, весь очікуваний приріст населення - від 7,3 млрд до 8, 9 і 10 млрд буде пов'язаний зі зростанням міського населення і стабільним чи навіть зменшується числом сільського населення [16].

Це зайвий раз підтверджує необхідність перегляду та трансформації системи суспільних просторів, оскільки на сьогоднішній день навантаження на більшість суспільних просторів у великих містах наблизилось до максимального. А в майбутньому, при ігноруванні цього факту та відсутності ефективних рішень, міські суспільні простори ризикують втратити своє функціональне призначення та сенс існування повністю. А слідом за їх колапсом, надзвичайно висока ймовірність пригнічення когнітивних здатностей, ментального та фізичного здоров'я й емоційної стабільності всіх груп суспільства.

Аналіз фактичних даних про зв'язок якості довкілля та рівня здоров'я населення показав, що у регіонах з найгіршими еколого-гігієнічними умовами тривалість життя чоловіків у містах у середньому на 1,9 року коротша, ніж на території з більш сприятливими умовами. У жінок, які живуть у містах щодо сприятливих в екологічному відношенні регіонів, тривалість життя переважно на 0,5-2,0 року, а середньому на 1,3 року вище, ніж інтенсивно забруднених територіях. Середньогрупові коефіцієнти стандартизованої смертності в регіонах з сприятливішими еколого-гігієнічними умовами становлять у чоловіків 15,1 на 1000 осіб, а у жінок – 8,2. У групі екологічно неблагополучних районів – відповідно 17,0 та 9,2.

У регіонах з більш високим техногенним навантаженням на місце існування людини показники, що характеризують якість здоров'я населення, помітно гірші. Тому наприкінці ХХ та на початку ХХІ століть виникла проблема створення зон екологічного комфорту в агресивному міському середовищі. Вона набуває особливої ваги у зв'язку з бурхливим зростанням міського населення та ущільненням міської забудови. Зростання міст супроводжується скороченням кількості чистого повітря, води, зеленого простору та тиші, чого так не вистачає сучасній людині з її прискореним ритмом життя у містах та мегаполісах. [17]

1.3. Аналіз і узагальнення вдалого досвіду архітектурної організації сучасних суспільних просторів у міському середовищі

Коли ми думаємо про великі міста, ми неминуче згадуємо їх громадські простори: проспекти, бульвари, вулиці, мости, річки, площі, парки, сади, ігрові майданчики та громадські будівлі. Ці місця є не лише візуальними домінантами міста, вони ще й демонструють різницю між своїм приємним виглядом та менш виразною навколишньою забудовою.

Міста стають великими, лише коли вони мають чудову систему суспільних просторів. До того ж індивідуальність усіх великих міст визначається далеко не лише будинками. Наприклад, краса визначається не тільки наявністю унікальних пам'яток, а й завдяки спільній гармонії та порядку. Ці якості у містах часто пов'язані зі схемами планування вулиць та переважно громадських просторів. Крім того, що регулярне розташування вулиць (особливо засноване на найбільш детальній і передбачуваній сітці) відкриває погляду виразні перспективи, це ще й відмінно стимулює до фізичного розвитку, а також дозволяє як туристам, так і місцевим жителям легше орієнтуватися, почуватися в місті більш спокійно. і сприяє прогулянкам і вивченню околиць.

- Багатоступінчаста стратегія розвитку на 1958 - 2050 р.р., Сінгапур

Протягом довгого часу - 140 років, Сінгапур був британською колонією, і лише в 1965 році отримав повну незалежність. Тоді це була маленька неможлива країна, яка не мала багатих природних ресурсів і повністю залежала від імпорту – імпортувала навіть прісну воду та будівельний пісок.

Концепція розвитку каркасу озелених територій громадсько-рекреаційного призначення. До 2030 року 80% жителів проживатимуть у 10-ти хвилинній доступності від міських парків.

Чудовий приклад комплексного підходу к формуванню цілісної системи суспільних просторів, як відкритих, так і закритих. Програма розрахована не на один рік та розроблена досить детально. Що немаловажливо, вона втілюється в життя, при чому надзвичайними темпами.

- Parc del Forum, Барселона

Парк став результатом реновації старої промислової зони. Проект виконаний з метою створення універсального рекреаційного простору з безліччю функцій - приклад зі створення універсального масштабного простору для дозвілля, соціалізації містян та знешкодження занедбаних та неефективних територій міста.

- Parc de la Villette, Париж

Пропозиція Бернара Чумі про «соціально-культурний парк», що складається з 35 архітектурних елементів – алюзію на частини однієї зруйнованої будівлі, навмисно відійшла від класичної інтерпретації парку як упорядкованого простору для відпочинку. «Я хотів створити місце, яке люди могли б привласнити, яке вони могли б взяти на себе, і яке в певному сенсі не обмежувало б їх», - сказав він, - «Більшість стратегії полягала в тому, щоб дозволити людям винаходити власний спосіб використання парку».

Парк розташований у північно-східній частині Парижа, на місці, де раніше знаходилися бійні та ринок з продажу худоби. Він вважається найбільшим парком Парижа, його площа становить 55 га, з яких 35 га – це зелені насадження. Парк Ла-Вілетт поставив нову типологію у ландшафтному дизайні. Творці відмовилися від дилеми природа - архітектура та наповнили парк гібридними формами, які поєднують людські твори та природні. В результаті сформувалося вкрай атрактивне гнучке місце, що визнає мінливість громадської території слідом за змінами в суспільстві.

- Olympic Sculpture Park, Сіетл

Задуманий як нова модель міського парку скульптур, проект розташований на промисловому майданчику біля води. Проект створює безперервний ландшафт для предметів мистецтва, утворює безперервну «зелену» платформу і спускається від міста до води, витягуючись з горизонту до затоки Елліот і, підносячись над існуючою інфраструктурою, щоб з'єднати міський центр з оновленою набережною.

Чудова демонстрація того, як деградовану ділянку набережної вдало реконструювали та надали до неї доступ городянам та туристам.

- Доміно – парк, Нью – Йорк

Доміно-парк вперше за 160 років історії з'єднує район Вільямсбург, один з найбільш знакових промислових прибережних районів Нью-Йорка, з Іст-Рівер. Парк став одним з перших подібних в місті, реалізуючи метод соціального дистанціювання та об'єднуючи понад 30 великомасштабних врятованих історичних пам'яток. Він є лише частиною від масштабного плану гуманізації величезної території цукрової фабрики Domino Sugar.

- Район Вулкан, Осло

Район Вулкан на узбережжі річки Акерсельва в Осло відомий тим, що з ХІХ століття тут розташовувалися цехи важкої ливарної промисловості. Коли виробництво в місті припинилося, за квартал взялася однойменна девелоперська компанія Vulkan, яка створила цілий район, а в 2014 відкрила великий критий ринок Mathallen зі скандинавською кухнею і торговими майданчиками. Це живий гастрономічний район, що розвивається, в якому розташовані ресторани, кафе, паби, магазини та пекарні. Також девелопери Vulkan будують там житло і серед їх реалізованих проєктів - перетворення зернового елеватора на студентський гуртожиток.

- Хафен-Сіті, Гамбург

У п'ятдесяті роки ХХ століття діючий гамбурзький порт перестали заходити великі судна: кораблі було неможливо пришвартуватися. Для них збудували інший порт, а решта гавані виявилася занедбаною. Територія колишнього порту Гамбурга почала перетворюватися лише 1999 року, коли міська влада оголосила конкурс на реновацію району. З бюджету Гамбурга було виділено 2,4 мільярди євро на соціальні об'єкти. Кошти для будівництва житла та комерційної забудови виділив приватний капітал. Відповідно до розробленого майстер-плану, 30% забудови виділено під житло, 50% під офісну нерухомість, а решту – під інфраструктуру та громадські простори. Основної ідеєю ревіталізації було збереження існуючої топографії району – численних заток та заводей.

На сьогоднішній день ця частина міста ще в процесі забудови. На 155 гектарах з'являються футуристичні будинки: житлові комплекси, магазини, офісні центри та набережна. За місцевими мірками цей район вважається елітним.

- Еш-Сюр-Альзетт, Люксембург

Оточений густою мережею залізниць, великий квартал Белваль (англ. Belval) площею близько 120 га на південному заході Люксембурга був зайнятий великими сталеварними заводами, останні доменні печі яких були виведені з експлуатації до 1997 року. Протягом останніх років територія Белваля була повністю переоблаштована і об'єднує, зокрема, торговий центр, кінотеатр, концертний зал, залізничний вокзал, парк, університет, середню школу, наукове містечко, багато офісів і житлових будинків.

- Chippendale Green, Сідней, Австралія

У 2015 р. був реалізований проект багатофункціонального комплексу на території колишнього пивоварного заводу в Сідней, який був закритий у 2005 р. Об'єкт знаходиться в громадсько-діловому центрі міста, де сформувалася висотна

забудова, та є сусідами зі знаменитою вежею «One Central Park» за проектом Жана Нувеля. Об'єкт розташований у пішохідній доступності від центрального залізничного вокзалу. Більшість старих заводських корпусів було знесено, але один із них – корпус котельні – вцілів і був реконструйований під ТЕЦ. На території розташували житлові будинки, готелі, торговельний комплекс та студентський гуртожиток.

Висновки за розділом 1

Розгляд суспільних просторів як об'єкта дослідження надзвичайно актуальний, оскільки вони є об'єктом і системою розвитку соціального життя, та його окремих складових, таких як: торгівля, культурно-просвітницька діяльність, ділова активність.

В контексті розвитку постіндустріальної держави, це питання доцільно розглядати, оскільки невід'ємною характеристикою постіндустріальної економіки є розвинені суспільні простори. Окрім цього, у зв'язку з процесами урбанізації, - бурхливим зростанням міського населення та ущільненням міської забудови, - спостерігається скорочення якості повітря, води, кількості та якості рекреаційних просторів та тиші, чого так не вистачає сучасній людині з її прискореним ритмом життя у містах та мегаполісах. Постіндустріальне місто як найбільш цінні якості має на увазі рівень освіти, професіоналізм і креативність працівника, а також в ньому виділяється сфера послуг як найширший сектор економічних відносин. Всі ці показники відсилають нас до важливості розвитку сектору освіти, та вдосконалення архітектурно – містобудівних, естетичних і функціональних характеристик місцевості, в якій людина буде жити і працювати.

Серед причин деградації суспільних просторів слід виділити: погіршення екологічних характеристик простору; недостатня забезпеченість умовами для якісного відпочинку, в тому числі безпечності; низькі естетичні та функціональні характеристики території; зменшення площі суспільних просторів на користь забудови різноманітного призначення чи об'єктів інфраструктури. Слідом за цим, з'являться певні наслідки: відсутність достатньої кількості місць для дозвілля та оздоровлення в місті; ігнорування подібних просторів містянами та використання їх як паркувальних майданчиків.

Розділ 2. Теоретичні основи гуманізації архітектурного середовища відкритих суспільних просторів постіндустріального міста

2.1. Морфологічна, функціональна і знакова структура відкритих просторів, їх елементи та компоненти, предметне та ресурсне наповнення

2.1.1. Типологія відкритих архітектурних просторів

По теорії В.Т. Шимко [18], простори міста діляться на закриті чи відкриті. Відкриті простори міста мають три різновиди :

- спеціально зведена, частіше площинна споруда, де відкритий простір виконує функціональне завдання; основою побудови простору є функція, композиційна організація перестав бути пріоритетною;
- простори, що супроводжують самостійні об'ємні споруди (дворові та міждворові простори, курдонери, ділянки при громадських будівлях); простори можуть мати самостійну функцію – розподільну, рекреаційну та іншу;
- багатоцільові об'ємно-просторові утворення (площі, вулиці, сквери, бульвари тощо).

Як типологічну основу формування соціальних та функціональних параметрів простору А. В. Крашенінніков відповідно до трьох рівнів соціальної взаємодії (персональне спілкування, соціальний контроль, пішохідна пов'язаність) виділяє три зони [19]:

- мікропростір – місце знаходження людини чи групи людей; обмежено умовами персонального спілкування: формується навколо лави у парку, зупинки автобуса, входу до житлового будинку; розміри місця коливаються від 1 до 10 м;

- мезопростір – ділянка території, що об'єднує кілька мікропросторів, що відповідає умовам соціального контролю; може бути представлено у вигляді галявини в парку, пішохідної площі, житлового двору; дистанція соціального контролю 10–100 м;

- макропростір – ділянка території, що включає кілька мезопросторів, об'єднаних пішохідним зв'язком; Прикладами макропросторів є міський парк, пішохідна зона громадського центру, міжмагістральна територія у сучасній житловій забудові або квартал у історичній структурі міста.

Також існує класифікація за розташуванням просторів у міському середовищі [20]:

- Вертикальна модель характеризується «пошаровим накладенням локальних просторів друг на друга у структурі міста. Такі простори можуть бути поза площиною землі, на дахах будинків або інших майданчиках, що дозволяють обмежити контакт із земною поверхнею, формуються на схилах або в зоні щільної багатоповерхової забудови.

- Горизонтальна модель – лінійне розміщення у структурі міста. Лінійний простір може бути організований з низки локальних, ізольованих просторів, розвиток простору відбувається переважно по горизонталі. Прикладами цієї моделі є бульвари, пішохідні алеї, набережні.

- Компактна модель – локальне, «острівне» розміщення у міському середовищі, на обмеженій площі у строго визначених межах; формується на території громадських центрів, скверів, на територіях, що прилягають до громадських будівель.

- Квартальна модель характеризується відокремленим розташуванням у міському середовищі та чіткими межами в межах територіально-планувальної одиниці забудови – кварталу.

- Пронизлива модель характеризується як інтегральна система суспільних просторів, що «пронизує» міське середовище і не має чітких планувальних кордонів.

За типологією Смоленської Е.О., особливості планувальної структури просторів та забудови міста (масштабність, композиційна організація, модульність об'ємів) та наявність історичної забудови стають визначальними факторами естетичної комфортності міського середовища. Залежно від цих характеристик міської забудови, виділяють ряд морфотипів середовища з відповідними їм методами включення відкритих архітектурних просторів [21]:

- Історичне середовище – мозаїчне розташування локальних компактних просторів в мілкомодульному середовищі, насиченому соціальними процесами; формування лінійних просторових включень можливо в зоні набережних, бульварів чи алей, пішохідних вулиць.

- Історичне середовище з елементами сучасної забудови – змішаний тип, мозаїчне та компактне розташування окремо сформованих локальних включень в щільному середовищі висотних структур, використання просторових включень.

- Середовище сучасного міста – використання трьох варіантів включення відкритих архітектурних просторів – компактне, лінійне та вертикальне.

Відкриті архітектурні простори поділяються на суспільні та індивідуальні, а також характеризуються трьома рівнями організації [21]:

- 1-й рівень – «тканина». Цей рівень включає в себе спонтанний (характерний для мілко модульного історичного середовища з хаотичною

системою забудови внутрішнього квартального простору), класичний (сувора організація зовнішніх меж кварталу та внутрішнього простору за законами класичної композиції, характерна для масштабної історичної забудови), універсальний (вільні, перетікаючі простори між об'ємами будівель, що характерні для забудови нових житлових районів) та лендоформний (використовується при забудові районів на складному рельєфі, при цьому композиція організації міжоб'єктних просторів підпорядкована формам рельєфу) типи просторової організації;

- 2-й рівень – «каркас». Включає типи просторів: *бульвар* (простір формується вздовж вуличних фасадів будівель), *перехрестя* (простір сформований перетином двох вулиць та кутовою будівлею), *аванплоща* (одна з меж простору відкрита в сторону вулиці), *площа* (простір обмежений по периметру).

- 3-й рівень – «елемент». Складається з елементів: *менгір* (простір сформовано одним елементом архітектури), *стіна* (простір обмежено с однієї сторони), *коридор* (простір, що розвивається в системі між двох обмежуючих поверхонь), *кут* (простір сформовано двома поверхнями, що перетинаються), *ніша* («кишеньковий» простір, обмежений з трьох сторін), *периметр* (простір має замкнений контур меж).

Смоленська Е.О. також виділяє варіанти включення відкритих архітектурних просторів в міське середовище:

- Компактне включення
- Лінійне
- Вертикальне

2.1.2. Компоненти, що визначають функціональне, предметне та ресурсне наповнення відкритих суспільних просторів

Чудовим наглядним прикладом ролі структурності та наповненості суспільних просторів можна представити численні дослідження Вільяма Холлі Уайта. Урбаніст та письменник поетично називав міські вулиці "Ріки життя" [22], а в своєму проекті «Street Life» він сформував надважливі постулати, що відповідають на широкий спектр містобудівних питань – від того, де необхідно розмістити громадський простір до питання про його функціональне, предметне та ресурсне наповнення. Сформовані ці постулати таким чином: «Люди приваблюють людей» та «люди голосують ногами». Основна думка в тому, що головним діячем, об'єктом та предметом існування суспільних просторів є людина – кожен містянин.

На старті свого дослідницького проекту Street Life Уайт захопився розшифруванням секрету популярності площі перед культовим нью-йоркським хмарочосом Seagram. Раніше влада Нью-Йорка дійшли швидкого висновку, що запорука її успіху — в комплексному архітектурному підході на основі цього висновку були внесені зміни до правил міського зонування — з 1961 р. влада дозволила більш щільне будівництво офісних будівель з умовою, що девелопери включають у свої проекти громадського простору. Але, як не дивно, правило Seagram спрацьовувало далеко не завжди.

Команда Вільяма з'ясувала, що магнітами, що притягували перехожих на Seagram Plaza з Парк-авеню, були її відкритість, наявність місць для сидіння (парапети навколо фонтану), вода і трохи зелені (лише кілька дерев). Такий простий набір факторів забезпечив площу імідж безпечного місця, де можна на кілька хвилин зупинитися, відпочити або призначити зустріч. Для успішності суспільних просторів важливими є також їх ідентичність (історія місця), співмасштабність людині.

І навпаки: безликі, стерильні та формальні простори; глухі стіни та огорожі; відсутність лав або брудні поверхні; доріжки, прокладені без урахування переваг пішоходів; об'єкти паблік-арту, яких не можна торкатися через їх крихкість або нестійкість; газони, огорожені огорожами; вузькі тротуари, якими не можна гуляти, а лише швидко проходити, поступаючись місцем зустрічним мандрівникам; непривітні та сумні вхідні групи в парки — все це стоп-фактори, які ніби спеціально створені для того, щоб зробити територію непривабливою для людей [23].

«Міста мають можливість надати щось для кожного лише тому, і лише тоді, коли вони створені кожним» [2]

Place-making – Дослівний переклад: «place» означає місце, «make» - робити. Ідея, що зародилась в 1960-х під в результаті досліджень Вільяма Уайта і Джейн Джейкобс, та розвивалась впродовж 70-х – 90-х років. Американська некомерційна організація Project for Public Spaces (PPS) з 1975 року продовжує діяльність Вільяма Уайта, а також журналістки та активістки у сфері міського планування Джейн Джекобс. PPS проектує, перетворює та підтримує розвиток суспільних просторів, зокрема через програму Place-making. Ця програма надихає людей колективно переосмислювати та заново винаходити громадські простори як серце кожної спільноти. Зміцнюючи зв'язок між людьми та місцями, які вони спільно використовують, створення місця – це процес співпраці, за допомогою якого ми можемо формувати нашу громадську сферу, щоб максимізувати спільну цінність. Більше ніж просто просування кращого міського дизайну, Place-making сприяє творчим моделям використання, приділяючи особливу увагу фізичним, культурним та соціальним ідентичностям, які визначають місце та підтримують його поточну еволюцію. З участю громади в центрі, ефективний процес створення місця використовує активи, натхнення та

потенціал місцевої громади, і це призводить до створення якісних громадських просторів, які сприяють здоров'ю, щастю та благополуччю людей.

Терміни простір і місце часто використовуються як взаємозамінні, але вони можуть означати різні речі залежно від контексту, в якому вони використовуються. Place-making показує, що створення місць виходить за межі матеріального виміру і включає такі аспекти, як соціалізація, функціональність, різні види діяльності, доступ, зв'язки, комфорт та імідж, щоб створити зв'язки між людьми та сенс місцевості. Place-making означає створення місць і фокус на трансформації громадських просторів для зміцнення зв'язків між людьми та цими місцями. Створення місця – це процес, зосереджений на людей та їхніх потребах, прагненнях, бажаннях, який сильно залежить від участі громади.

Характеристики

Place-making [24]:

- Орієнтований на громаду
- «Дивиться» наперед
- Функція перед формою
- Адаптований
- Інклюзивний
- Зосереджений на створенні напрямків
- Контекстний
- Динамічний
- Трансдисциплінарний
- Трансформативний
- Гнучкий
- Спільний соціальний проект

Place-making не :

- Ведеться зверху до низу
- Консервативний
- Орієнтований на дизайн та на проект
- Загальне метушливе рішення для швидкого виправлення ситуації
- Виключає групи людей
- Орієнтований на автомобіль
- Один розмір підходить всім
- Статичний
- Керований дисципліною
- Одновимірний
- Залежить від регуляторного контролю

- Не є аналізом витрат/вигод

У 1999 PPS випустив книгу, в якій описав 11 принципів створення публічних місць. Ці принципи досі не втрачають своєї актуальності, знову і знову втілюючись у сучасних суспільних просторах [24]:

- Суспільство - це головний експерт (The Community is the Expert)

Відправна точка у розробці концепції для будь-якого публічного простору – це виявлення талантів та активів усередині спільноти, для якої ви проектуєте. У будь-якій спільноті знайдуться люди, які можуть бути корисними: розкажуть, як зараз використовується ділянка, що важливо для місцевих жителів, чого не вистачає; активно братимуть участь у житті нового громадського простору. Якщо врахувати це на самому початку, у людей з'явиться причетність до створення проекту, і це підвищить цінність нового публічного простору для них.

- Створюйте Місце, а не дизайн (Create a Place, Not a Design)

Якщо ваша мета створити місце, тільки симпатичного дизайну буде недостатньо. Щоб перетворити неефективний простір у життєздатне місце, необхідно внести до нього елементи, які гостинно запрошуватимуть городян до взаємодії – наприклад, зручні сидіння та нове озеленення. Також необхідно розробити грамотну схему циркуляції пішоходів, яка налагодить зв'язок між довкіллям та активностями, що відбуваються у публічному просторі. Мета полягає в тому, щоб створити Місце, яке викликатиме у відвідувачів відчуття спільності та комфорту, а дружня обстановка та потенціал для різних активностей стануть чимось ціннішим, ніж просто набір дизайнерських елементів. Це легко сказати, але важко зробити.

- Шукайте партнерів (Look for Partners)

Партнери мають вирішальне значення для майбутнього успіху та іміджу проекту. Бажаєте — проводьте мозковий штурм разом із партнерами, хочете — підключайте їх вже після розробки проекту, але партнерство у будь-якому разі неоцінне в наданні підтримки та втіленні проекту з нуля. Це можуть бути музеї, школи, лекторії та інші організації.

- Ви можете багато що побачити, просто спостерігаючи (You Can See a Lot Just By Observing)

Ми можемо багато чого навчитися на чужих успіхах та невдачах. Дивлячись на те, як люди використовують (або не використовують) публічні простори, можна зрозуміти, що їм подобається в них та що не подобається; можна оцінити, що робить простір по-справжньому живим, а що неактуальним. Завдяки таким спостереженням стане зрозуміло, які види активностей відсутні та можуть бути привнесені. А коли проект вже буде реалізований, спостерігаючи за ним, можна буде зрозуміти, як його слід розвивати та підтримувати у ньому життя у майбутньому.

- Майте конкретне бачення (Have a Vision)

Бачення майбутнього проекту має відштовхуватися від кожного окремого ком'юніті, для якого ви проектуєте. Але є кілька обов'язкових умов: потрібно орієнтуватися на активності, які можуть відбуватися тут; потрібно забезпечити зручність та створити гарний імідж простору; це має стати місцем, де людям захочеться проводити свій час. Якщо ваша концепція дотримуватиметься всіх цих умов, то поява нового публічного простору зможе викликати почуття гордості у людей, які живуть і працюють на околицях.

- Почніть з малого: легше, швидше, дешевше (Start with the Petunias: Lighter, Quicker, Cheaper)

Складність створення громадських просторів у тому, що ви можете бути певні, що зробите все правильно з першого разу. Найкраще рішення — це експеримент із швидкими покращеннями, які можна тестувати та вдосконалювати протягом багатьох років. Ними можуть стати зручні сидіння, вуличні кафе, паблік-арт, розмітка пішохідних переходів та пішохідних зон, міські сади та мурали.

- Триангуляція (Triangulate)

За словами Вільяма Уайта, триангуляція — це процес, у якому зовнішній стимул створює зв'язок між людьми та спонукає незнайомих людей до взаємодії. У публічному просторі вибір та розташування різних елементів щодо один одного може запустити такий процес триангуляції (або ні). Наприклад, якщо дитячий читальний зал у новій бібліотеці розташований поруч із ігровим майданчиком у парку та поблизу продовольчого кіоска, буде відбуватися більше активностей, ніж якби ці зони були розташовані нарізно.

- Вони завжди кажуть "Це неможливо" (They Always Say "It Can't Be Done")

Створення добрих суспільних просторів неминуче пов'язане з подоланням перешкод, бо ніхто в державному чи приватному секторах не має обов'язків щодо «створення місць». Починаючи з невеликих покращень, що сприяють розвитку спільноти, можна продемонструвати важливість Місць та поступово подолати перешкоди.

- Форма підтримує функцію (Form Supports Function)

Внесок спільноти та потенційних партнерів, розуміння того, як функціонують інші простори, експерименти та подолання перешкод разом формують концепцію майбутнього простору. Саме ці фактори диктують вибір

форми, яка допоможе втілити в життя бачення проекту. Вибір форми виходить із концепції.

- **Гроші – не проблема (Money Is Not the Issue)**

Після того, як ви створите в громадському місці базову інфраструктуру, інші елементи для поживлення простору (наприклад, кіоски, озеленення та сидіння) не будуть дорогими. Крім того, якщо у реалізації проекту беруть участь співтовариство та партнери, це також допоможе знизити витрати. Важливо те, що, якщо залучити до реалізації проекту городян, серед них можуть знайтися люди з великим ентузіазмом до проекту, тоді вартість буде розглядатися набагато ширше і на тлі вигод вона матиме вже не таке велике значення.

- **Кінцевого результату не існує (You Are Never Finished)**

За своєю природою добрі суспільні простори, які відповідають потребам, поглядам та постійним змінам у суспільстві, потребують постійної уваги. Зручності у міському середовищі можуть старіти, у городян можуть змінюватися потреби. Саме тому готовність до того, що згодом у проект доведеться внести зміни, і наявність гнучких інструментів для управління простором – це запорука успішних публічних просторів.

2.1.3. Критерії оцінки відкритих суспільних просторів

Виходячи з перелічених визначних для формування відкритого архітектурного, а зокрема суспільного простору, компонентів, можна виокремити основні характеристики, яким має відповідати якісний відкритий суспільний простір:

- **Доступність.** В такий простір легко потрапити і через нього легко пройти. Нерідко подібні умови на місцевості формуються при перетині великих потоків людей у фокусній зоні міста. В такому випадку, простір включає розвинену систему громадського транспорту, пішохідних зв'язків, а також умови для розташування та мережа для проїзду особистих авто.
- **Багатофункціональність - різноманітність діяльності.** Якісний суспільний простір має бути багатофункціональним і використовуватися різними соціальними та віковими групами протягом дня. Чим більше перспектив реалізації різних стратегій поведінки – тим більший потенціал розвитку території. Вулиці мають бути приємними для прогулянок та переміщень, ставати місцем проведення заходів, на перших поверхах будівель потрібно розвивати комерційну та соціальну активність — кафе, магазини, послуги.
- **Ідентичність.** Необхідно зберігати впізнаваність образу міста та його історичні елементи, а мешканцям варто залучатися до процесу облаштування житла та дозвілля.
- **Безпека.** Громадський простір повинен мати безпечні пішохідні переходи та перехрестя, зручні зупинки та паркування, на дорогах потрібно підтримувати оптимальний швидкісний режим.
- **Комфорт.** Він має бути як фізичним, так і візуальним, шумовим, кліматичним, із забезпеченням безперешкодного середовища, зручної навігації та безпеки у будь-який час доби.
- **Екологічність.** Повинні враховуватись перегрів конструкцій, рівень запиленості у місті та енергоефективність задля створення найбільш комфортних та сприятливо впливаючих на здоров'я і самопочуття жителів міст та їх відвідувачів.
- **Дизайн-код** - це створення єдиного середовища. «Дизайн-код - це правила формування зовнішнього вигляду забудови, що визначають вибір

матеріалів, колористичних рішень, основних пластичних та композиційних методів» [25]. Вони дозволять нам поєднати весь простір в єдине ціле: наявність невеликих архітектурних форм диверсифікує навколишнє середовище та зробить його більш комфортним, освітлення виділить конкретні функціональні зони, входи або шляхи, і забезпечить навігацію.

- **Точки тяжіння.** З метою залучення відвідувачів до публічного простору доцільно використовувати інсталяції, вуличне мистецтво, скульптури, інтерактивні події для зацікавлення та пожвавлення активності. Також проводити різноманітні заходи – наприклад фестивалі і ярмарки. Окрім цього, точками тяжіння для людей можуть виступати історичні пам'ятки, красиві пейзажі та кути спостереження.

- **Соціалізація.** Надважлива якість громадського простору, яка забезпечує його успішність. Соціалізація відвідувачів відбувається через залучення різних груп людей та зіткненні їх в комфортних для комунікації умовах. Люди спілкуються з близькими та незнайомцями, відчують належність до міської громади. Це сприяє пожвавленню простору.

- **Цілорічне функціонування.** Необхідне повноцінне функціонування простору круглий рік задля використання його містянами в повній мірі. Для цього потрібно забезпечувати відповідні сценарії освітлення для кожної пори року, відповідне покриття доріжок, тощо.

- **"М'які кордони" (soft edges).** Концепція "м'яких кордонів" представлена Яном Гейлом, архітектором, що спеціалізується на вивченні та вдосконаленні громадських просторів, підкреслює важливість активації меж для повного використання простору. М'який перехід від зовнішнього простору до внутрішнього сприяє більшій активності у зовнішньому просторі та збільшує соціальний контроль і, як наслідок, підвищує безпеку [1].

Щоб аналіз був повним та комплексним, пропонуємо розглядати відкриті архітектурні простори і як систему загалом. Для цього використовувати наступний алгоритм аналізу:

- За розташуванням окремих елементів системи на розглядуваній території (лінійна модель, компактна, вертикальна) – при розгляді системи суспільних просторів міста цілком, буде залежати і від композиції плану самого міста;
- За переважаючим характером розташування включень в міському просторі (вертикальна, горизонтальна, компактна, квартальна, пронизлива моделі);
- За розміром більшості включень (мікро-, мезо-, макро-простори);
- За функціональною різноманітністю включень (моно-функціональні та багато-функціональні простори)
- За різноманітністю морфотипів середовища з відповідними їм методами включення відкритих архітектурних просторів (історичне середовище, історичне середовище з елементами сучасної забудови, середовище сучасного міста)
- За переважаючою композиційно формоутворювальною одиницею (спонтанний, класичний, універсальний та лендоформний)
- За характером зв'язків між включеннями
- За доступністю (радіальним методом – з демонстрацією відстані покриття територій з точки зору пішохідної доступності)
- За «популярністю» окремих елементів системи серед відвідувачів

2.2. Фактори, засоби, прийоми, методи та принципи гуманізації архітектурного середовища відкритих суспільних просторів

Гуманізація – це процес посилення гуманізму як реального підґрунтя життєдіяльності людей, пов'язаного з визнанням самоцінності кожної людини, пріоритету загальнолюдських цінностей перед цінностями становими та етнічними, права особи на вільний розвиток своїх здібностей.

Засоби гуманізації середовища:

1. Врахування прагнення людей до замкнутого простору, створення комфортних інтер'єрів на вулицях та площах:

- наявність місць для прогулянок та відпочинку, з яких можна спостерігати за діяльністю інших;
- представництво громадських просторів і ступінь замкнутості;
- фізичне визначення меж соціальної території, переваги форми переходу між громадським середовищем і груповою територією;
- забезпечення можливості бачити воду, зелень, каміння, землю та відкрите небо;
- доступність питної води, об'єктів харчування та громадських туалетів;
- наявність та доступність укриттів від дощу, вітру, сонця, запобігання протягам та перегріву громадських просторів;
- спеціальна розробка систем висвітлення;
- заощення, рівність та чистота тротуарів, відведення дощової води;

2. Оптимізація доступності установ масового попиту від транспортних вузлів:

- виділення потоку інформації, що забезпечує безпеку в екстремальних умовах;

- полегшення доступу до загальної інформації;
- свобода переміщень через відкриті простори для маломобільних громадян: пішки, на інвалідному візку, на милицях

3. Врахування особливостей двох видів руху - транспортного та пішохідного:

- необхідний ступінь доступності будь-якої частини регіону;
- відчутна безпека перебування у різних місцях у час;
- організація регіональної системи велосипедних та пішохідних доріжок;
- будову пішохідних проходів, поєднаних з обслуговуванням (пасажі);
- будову критих пішохідних галерей у будинках (аркада);
- використання рекреаційних та накопичувальних просторів, майданчиків, скверів, поєднаних із системою пішохідних зв'язків; створення пішохідних вулиць та зон;

4. Врахування вікової та фізичної диференціації мешканців міста у відкритих просторах:

- забезпечення можливості освоєння дітьми своєї території, а також пересування районом для людей похилого віку та інвалідів;
- заощення вулиць, сходів, пандусів, придатних для людей із різними фізичними можливостями;
- використання фонтанів, вітрових пристроїв, світлових та теплових скульптур, дзвонів та музики, видовищ типу «звук та світло», інших засобів, що посилюють емоційне сприйняття.

«Основні критерії та прийоми гуманізації середовища суспільних просторів залежать від характеру їх розміщення у міському середовищі та виконуваної функції. У структурі міста громадські простори повинні бути системою просторів

багатофункціонального призначення, яка повинна служити для підвищення комфортності життєвого середовища міста та збагачення його зовнішнього вигляду. Система просторів організується залежно від комплексу сформованих містобудівних та природних умов. На принципи формування системи опосередковано впливають форма міської структури (лінійна, компактна, радіальна, центрично-кільцева, мережева, та ін) та всі її елементи: архітектурно-планувальна структура міста, система громадських центрів міста, транспортна система, система обслуговування. Система суспільних просторів диктує відносно рівномірне розміщення їх у міському середовищі, особливо у центрі міста. У великих та найбільших містах України такі простори розміщуються недостатньо рівномірно, а існуючі простори належним чином не відповідають вимогам гуманізації їхнього архітектурного середовища» [17].

Необхідно зазначити, що за думкою М.А. Вотінова [17], громадський простір розглядається як системний об'єкт, і складається з 3-х підсистем:

- 1 підсистема «Простір» з його фізичними характеристиками (габарити, форма плану, масштаб);
- 2 підсистема «Співвідношення та розташування архітектурних обсягів у просторі», що характеризує тип композиції – замкнутий, напівзамкнений, відкритий;
- 3 підсистема «Об'ємно-просторова композиція» суспільного простору відповідно до його функціонального призначення, що виявляє його художній образ, який надає певний емоційний вплив на людину.

З цього визначення можна зробити висновок, що гуманізації може підлягати кожен з елементів цих підсистем. Фізичні характеристики простору можуть помітно впливати на емоційний стан людини, на її самопочуття в просторі та самовизначення в місті взагалі. Габарити простору, по-перше, впливають на його

місткість та значимість в місті – адже різниця між такими просторами як головна площа чи міський парк та сквером чи внутрішньо-дворовим простором окремої житлової одиниці досить значні. Розміри архітектурного простору в плані, особливо відкритого, значно впливають на сприйняття його відвідувачем – якщо закритий простір додатково обмежується стелею, розділяється на менші осередки, то відкритий простір найчастіше не має висотного обмеження, і може мати різноманітні за формою варіанти обмеження простору, що були перелічені в типології Смоленської Е.О. в пункті 2.1.1 цієї роботи.

Певна «відкритість» простору зобов'язує до більш активного урізноманітнювання території для надання їй більшої атрактивності з точки зору відвідувачів, з одного боку. Та з іншого боку – такі території за умови їх нормального екологічного стану, вже самі по собі, природньо досить різноманітні, мають велику варіативність форми, залежно від особливостей місцевості (рельєфу, клімату, тощо). Тож, не завжди потрібно «вигадувати велосипед» та кардинально змінювати місцевість для створення якісного, працюючого, привабливого людино-орієнтованого простору.

Форма плану території також має суттєве значення на почуття людини в просторі. Вона часто визначає напрямок та характер руху простором. Лінійні утворення на кшталт набережних чи бульварів змушують рухатись вперед. Точки тяжіння зазвичай розташовані дисперсно, рівномірно на протязі руху людини. Інший випадок – площа. Тут варіантів розвитку подій дещо більше: люди можуть рухатись довільно, якщо тільки територія повністю належить пішоходам і ставить їх потреби на площі вище потреб автомобілів; також рух може проводитись за встановленими напрямками, якщо це передбачено розділювачами, або будь-якими іншими різноманітними елементами. Точки тяжіння можуть розташовуватись за схемами – лінійно, периметрально, дисперсно; можуть бути «розкидані» довільно, або поєднувати в своїй композиції декілька різновидів.

Можлива навіть відсутність атрактивних елементів на території взагалі. В такому випадку, скоріше за все, цей простір людьми взагалі ігнорується, оскільки сам простір відвідувачів не притягує, а комерція (чи інші форми функціонального призначення) не зацікавлені в облаштуванні простору, на якому відсутні споживачі та попит. Візуально змінюючи та розділюючи форму відкритих архітектурних просторів за рахунок МАФів, озеленення, елементів освітлення можна впливати на почуття людини в даному просторі та формувати модель її поведінки. Цими ж методами можна впливати на масштабність простору. В залежності від ефекту, який простір по задуму проектувальника повинен здійснювати на відвідувачів, як от урочистість масштабних центральних площ, чи ламповість окремих локальних просторів. Гуманізація простору, в першу чергу, означає орієнтованість на потреби та комфортність перебування людини. А це означає прагнення до менших, замкнутих просторів. Ці параметри також опосередковано відповідають співвідношенню та розташуванню архітектурних обсягів у просторі за типом композиції – замкнутий, напівзамкнений, відкритий.

Але, всі з перелічених типів композиції можуть піддаватись гуманізації, оскільки окрім врахування прагнення людей до замкнутого простору необхідно використовувати й інші засоби гуманізації комплексно, це в особливості важливо для досягнення мети створення успішного суспільного простору.

Щодо функціонального призначення суспільного простору, його вплив на діяльність людей важко переоцінити. Функціональний аспект забезпечує фізичні та утилітарні потреби людини. Усі типи просторів повинні мати комфортні функціональні характеристики: наявність необхідних функціональних зон з певним предметно-просторовим наповненням та комфортними (нормативними) санітарно-гігієнічними показниками середовища (шум, інсоляція, аерація, чистота повітряного простору та ін.). До того ж, моно-простори рідко масово приваблюють людей, і, на нашу думку, можуть існувати найкраще у вигляді

локальних утворень. Великі масштабні простори не можуть ефективно функціонувати, не маючи в собі варіативність поведінкових сценаріїв для відвідувачів. А оскільки форма слідує за функцією, так і художній образ може бути сформовано під впливом функції. Забезпеченість багатфункціональністю надає певний емоційний вплив на людину. такому просторі відвідувачі потенційно проведуть більше часу, будуть налагоджувати комунікацію і тим самим формувати громади. Естетичний аспект гуманізації обумовлений психологічними та духовно-естетичними потребами людини. Емоційно-естетична реакція людей у конкретному суспільному просторі відображає насамперед відповідність або невідповідність сприйманого об'єкта їх актуальним духовним потребам. Сприйняття завжди залежить від належності відвідувача до певної вікової та соціальної групи, від його ціннісної орієнтації, способу життя, традицій та ін. Сприйняття простору може бути цілеспрямованим, тобто навмисним з динамічними формами руху та показу його основних об'єктів та довільним (ненавмисним).

Різноманітність архітектурних форм, форм діяльності та відпочинку урізноманітнює дозвілля, забезпечує якісну комунікацію й позитивно впливає на психологічний та емоційний стан людей, а також на фізичний. Це і є основною метою гуманізації – створення простору «для людей», де буде відбуватись, розвиватись їх життя.

2.3. Формування суспільних просторів на занедбаних територіях колишніх підприємств як фактор гуманізації середовища та вектор розвитку постіндустріального міста

Формування суспільних просторів на занедбаних територіях колишніх підприємств може виступити діючим та ефективним фактором гуманізації середовища. Таке рішення водночас вирішує питання порожніх просторів міста, що елементарно простоюють та пригнічують населення, а також не дають місту реалізувати повністю свій потенціал в процесі сучасного розвитку, та питання створення комфортного, інклюзивного, безпечного міста для городян, котре в багатьох містах - індустріальних гігантах України стоїть на сьогодні досить гостро.

Взагалі, досить складною є доля традиційних публічних просторів у постсоціалістичних містах. Дослідження трансформацій останньої чверті століття у них показують, що економічна реструктуризація землекористування, масштабна приватизація державної і муніципальної власності і дерегуляція містобудування вже суттєво змінили і продовжують змінювати міський простір. І традиційні публічні простори історичного міського ядра, і нові післявоєнні модерністські публічні простори, з їхнім колишнім ідеологічним навантаженням перетворюються на «товар», який має бути економічно «ефективним». Відсутність місцевого самоврядування і ще не побудоване після соціалізму відчуття «спільного» у містах тільки сприяють процесам відчуження соціальної функції публічних просторів і приватизації «нічийної нерухомості». Як і в західних містах, приватизація має одним зі своїх наслідків сегрегацію і посилення контролю: потенційні споживачі в таких просторах ретельно відділяються від неспоживачів, а доступ «небажаних людей» унеможлиблюється, як, наприклад, в Золотоворітському сквері в Києві, частина якого перетворилася на приватний

ресторан. Залишаючись де-інде у державній власності, публічні простори швидко втрачають функцію вільної суспільної інтеракції, стають непривабливими і навіть ворожими. Комфорт і безпека небагатьох користувачів уможлиблюється за рахунок виключення символічно важливих публічних просторів з міста і перетворення їх на напівприватні анклав. Менш привабливі з точки зору девелопменту простори на периферії міста часто потрапляють в тенета нерегульованої низової комерціалізації [26]. Дуже небагатьом східноєвропейским містам вдається йти шляхом Open City, в якому публічні простори з вільним доступом є інтегральними елементами міської структури [27].

Тому, метою сучасних підходів в проектуванні та трансформації міських просторів, а зокрема – відкритих суспільних елементів середовища, а також метою окремо середовищного дизайну «стає гуманізація матеріального оточення людини, що виражається у його впорядкуванні відповідно до етичних та естетичних норм даної епохи та даного культурного регіону» [3, с.14].

Висновки за розділом 2

Отже, можна стверджувати, що суспільні простори є не просто важливим, а невід'ємним параметром та засобом в розвитку суспільства та міста зокрема, а також загалом країни на шляху до постіндустріального розвитку.

Що стосовно місця для розташування таких просторів, то найвдалішим рішенням ми вважаємо використання тих самих занедбаних територій, котрі стають «якорем» розвитку міста. В місті Дніпро такими територіями однозначно являються покинуті склади, підприємства - пережитки промислового величчя міста.

Формування суспільних просторів на занедбаних територіях колишніх підприємств потенційно може виступити діючим та ефективним фактором гуманізації середовища. Таке рішення водночас вирішує питання порожніх просторів міста, що елементарно простоюють та пригнічують населення, не дають місту реалізувати повністю свій потенціал в процесі сучасного розвитку, та питання створення комфортного, інклюзивного, безпечного міста для городян.

Серед основних параметрів, які потрібно враховувати при проектуванні якісного суспільного простору можна виділити: забезпечення доступності для відвідувачів, різноманітності діяльності, ідентичності місцевості; влаштування безпечної та комфортної території; використання екологічного підходу в процесі проектування та на етапі користування територією; підвищення гостинності місця в тому числі через створення атрактивних точок тяжіння; забезпечення умов для соціалізації містян, для їх вільної та продуктивної комунікації.

Розділ 3. Архітектурна концепція системи суспільних просторів центральної частини та набережних міста Дніпро - з інтеграцією занедбаних територій колишніх підприємств

3.1. Аналіз зонування територій та існуючої системи суспільних просторів центральної частини та набережних міста Дніпро

Процес аналізу територій для подальшої реконструкції відкритих просторів включає в себе два рівні вирішення проектних завдань:

1. Структурно-планувальні принципи реорганізації території міста:

- диференціація території за характером соціального статусу на зони колективного чи приватного користування та загальнодоступні зони громадського призначення;
- забезпечення умов безперервності - визначення територіальних кордонів пішохідних просторів за умови забезпечення цілісності системи громадських відкритих просторів в межах центрального району міста;
- визначення послідовності освоєння території відкритих просторів за принципом пріоритетності територій для освоєння та розвитку на основі вибору ключових зон місцевості;
- трансформація забудови - пошук можливих заходів щодо ущільнення чи розширення існуючої забудови для створення доцільних контурів відкритих архітектурних просторів;
- оптимізації вуличної транспортно-пішохідної схеми в системі суспільних просторів відкритого типу з пріоритетом пішохідного руху.

2. Принципи реорганізації архітектурного середовища відкритих просторів:

- підвищення рівня комфортності відкритих просторів для пересування пішоходів;
- покращення естетичних якостей візуально сприйманого оточення;
- еколого-ландшафтне формування візуально-сприйманої горизонтальної поверхні землі.

Щоб аналіз був повним та комплексним, пропонуємо розглядати відкриті архітектурні простори і як систему загалом. Для цього використовувати наступний алгоритм аналізу:

- За розташуванням окремих елементів системи на розглядуваній території (лінійна модель, компактна, вертикальна) – при розгляді системи суспільних просторів міста цілком, буде залежати і від композиції плану самого міста;
- За переважаючим характером розташування включень в міському просторі (вертикальна, горизонтальна, компактна, квартальна, пронизлива моделі);
- За розміром більшості включень (мікро-, мезо-, макро-простори);
- За функціональною різноманітністю включень (моно-функціональні та багато-функціональні простори)
- За різноманітністю морфотипів середовища з відповідними їм методами включення відкритих архітектурних просторів (історичне середовище, історичне середовище з елементами сучасної забудови, середовище сучасного міста)
- За переважаючою композиційно формоутворювальною одиницею (спонтанний, класичний, універсальний та лендоформний)

- За характером зв'язків між включеннями
- За доступністю (радіальним методом – з демонстрацією відстані покриття територій з точки зору пішохідної доступності)
- За «популярністю» окремих елементів системи серед відвідувачів

Методика виконання проекту реконструкції відкритих просторів та перетворення їх архітектурного середовища включає такі стадії:

ЗБІР ВИХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ, що включає такі матеріали, та офіційні документи: існуючий план місцевості; кадастровий план території; топо́зйомка або картографія місцевості.

ПЕРЕДПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ. Включає такі схеми і матеріали:

- 1) «Опорний план» - наявність існуючих суспільних просторів на розглядуваній території та розміщення даної території відносно загальної системи розподілу суспільних просторів в місті.
- 2) «План власності» - схема зонування території, що склалося за належністю ділянок власникам і користувачам.
- 3) «План функціонального зонування територій» - складання схеми та списку за існуючим функціональним призначенням земельних ділянок.
- 4) «Схема сформованого пішохідного та транспортного каркаса». Це розташовані на території об'єктів обслуговування, і зв'язки, що сполучають, — шляхи пересування пішоходів та транспортних проїздів, автостоянок; слід окремо виділити простори, що не мають об'єктів обслуговування але пов'язані з пішохідним рухом.

3.2. Апробація принципів гуманізації середовища при формуванні відкритого суспільного простору по Селянському узвозу в м.Дніпро

РОЗРОБКА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ включає:

- 1) «Проект реорганізації території»
- 2) «Проект розвитку сформованої вулично-дорожньої мережі» з поділом пішохідних та транспортних потоків, виділенням пріоритетних пішохідних просторів.
- 3) "Проект розвитку інфраструктури обслуговування району". Відображає всі існуючі та проєктовані об'єкти обслуговування.
- 4) «Схема черговості освоєння існуючої території». Фіксується межі всіх відкритих просторів, що склалися, визначається характер їх використання і послідовність освоєння.
- 5) «Схема виділення основних планувальних типів відкритих суспільних просторів». На схемі показується виділені території громадських відкритих просторів, які вимагають подальшого архітектурно-середовищного опрацювання.

Висновки за розділом 3

Було проведено аналіз на основі генерального плану міста Дніпро. Проаналізувавши форму, кількість, дисперсійність відкритих архітектурних просторів міста, що відповідають визначенню суспільних – тобто вільно доступних для громадськості, - а також зв'язки між ними транспортного, та пішохідного характерів руху, зробили висновок, що система суспільних просторів міста Дніпро має недостатньо розгалужену структуру, особливо в напрямках лівобережжя та більш віддалених від центру житлових районів. Точніше кажучи, відкриті суспільні простори розміщені в місті дисперсійно, але система їх зв'язку потребує допрацювання та реформування. Процес аналізу наглядно демонструють схеми в графічній частині проекту.

За результатами аналізу було запропоновано концепцію суспільного простору на узвозі Крутогірному в місті Дніпро.

Загальні висновки

1. Розгляд суспільних просторів як об'єкта дослідження надзвичайно актуальний, оскільки вони є об'єктом і системою розвитку соціального життя, та його окремих складових, таких як: торгівля, культурно-просвітницька діяльність, ділова активність.

В контексті розвитку постіндустріальної держави, це питання доцільно розглядати, оскільки невід'ємною характеристикою постіндустріальної економіки є розвинені суспільні простори. Окрім цього, у зв'язку з процесами урбанізації, - бурхливим зростанням міського населення та ущільненням міської забудови, - спостерігається скорочення якості повітря, води, кількості та якості рекреаційних просторів та тиші, чого так не вистачає сучасній людині з її прискореним ритмом життя у містах та мегаполісах. Постіндустріальне місто як найбільш цінні якості має на увазі рівень освіти, професіоналізм і креативність працівника, а також в ньому виділяється сфера послуг як найширший сектор економічних відносин. Всі ці показники відсилають нас до важливості розвитку сектору освіти, та вдосконалення архітектурно – містобудівних, естетичних і функціональних характеристик місцевості, в якій людина буде жити і працювати.

Проблемою постає процес деградації, за яким йде слідом дегуманізація просторів міста і унеможливлення їх ефективного використання містянами. Серед причин деградації суспільних просторів слід виділити: погіршення екологічних характеристик простору; недостатня забезпеченість умовами для якісного відпочинку, в тому числі безпечності; низькі естетичні та функціональні характеристики території; зменшення площі суспільних просторів на користь забудови різноманітного призначення чи об'єктів інфраструктури. Слідом за цим, з'являться певні наслідки: відсутність достатньої кількості місць для

дозвілля та оздоровлення в місті; ігнорування подібних просторів містянами та використання їх як паркувальних майданчиків

Отже, можна стверджувати, що суспільні простори є не просто важливим, а невід'ємним параметром та засобом в розвитку суспільства та міста зокрема, а також загалом країни на шляху до постіндустріального розвитку.

2. Серед основних параметрів, які потрібно враховувати при проектуванні якісного суспільного простору було виділено забезпечення доступності для відвідувачів, різноманітності діяльності, ідентичності місцевості; влаштування безпечної та комфортної території; використання екологічного підходу в процесі проектування та на етапі користування територією; підвищення гостинності місця в тому числі через створення атрактивних точок тяжіння; забезпечення умов для соціалізації містян, для їх вільної та продуктивної комунікації.

Засоби та принципи гуманізації середовища відкритих суспільних просторів залежать від характеру їх розміщення у міському середовищі та виконуваної функції. У структурі міста громадські простори повинні бути системою просторів багатофункціонального призначення, яка повинна служити для підвищення комфортності життєвого середовища міста та збагачення його зовнішнього вигляду. Серед прийомів можна виділити : врахування прагнення людей до замкнутого простору, створення комфортних інтер'єрів на вулицях та площах; оптимізація доступності установ масового попиту від транспортних вузлів; врахування особливостей двох видів руху - транспортного та пішохідного; врахування вікової та фізичної диференціації мешканців міста у відкритих просторах.

3. Було проведено аналіз на основі генерального плану міста Дніпро. Проаналізувавши форму, кількість, дисперсійність відкритих архітектурних просторів міста, що відповідають визначенню суспільних – тобто вільно

доступних для громадськості, - а також зв'язки між ними транспортного, та пішохідного характерів руху, зробили висновок, що система суспільних просторів міста Дніпро має недостатньо розгалужену структуру, особливо в напрямках лівобережжя та більш віддалених від центру житлових районів. Точніше кажучи, відкриті суспільні простори розміщені в місті дисперсійно, але система їх зв'язку потребує допрацювання та реформування. Процес аналізу наглядно демонструють схеми в графічній частині проекту.

За результатами аналізу було запропоновано концепцію суспільного простору на узвозі Крутогірному в місті Дніпро.

Формування суспільних просторів на занедбаних територіях колишніх підприємств потенційно може виступити діючим та ефективним фактором гуманізації середовища. Таке рішення водночас вирішує питання порожніх просторів міста, що елементарно простоюють та пригнічують населення, не дають місту реалізувати повністю свій потенціал в процесі сучасного розвитку, та питання створення комфортного, інклюзивного, безпечного міста для городян.

Джерела інформації

1. Гейл Я. Города для людей / Я. Гейл. – М.: Альпина Паблишер, 2012. – 276с.
2. Джейкобс Д. Смерть жизни крупных американских городов/Пер. с англ. / Д.Джейкобс. – М.: Новое издательство, 2011. – 460 с.
3. Розенсон И. А. Основы теории дизайна: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения. - 2-е изд. / И. А. Розенсон. – СПб.: Питер Пресс, 2013. – 256с.
4. Современная западная социология: Словарь. - М., 1990.
5. В.Иноземцев. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. Введение. М.: Логос, 2000.
6. Д.Бэлл. Грядущее постиндустриальное общество. М.: Академия, 1999. — ISBN 5-87444-070-4
7. Исследовательский доклад №11 – Общественное пространство [Электронный ресурс]: Хабітат III - конференція Організації Об'єднаних Націй. – Режим доступу: <https://habitat3.org/documents-and-archive/preparatory-documents/issue-papers/>
8. Жулькевська О. В., Грищенко М. В. Суспільний простір міста як об'єкт соціологічного вивчення та емпіричний референт соціальних змін / О.В.Жулькевська, М. В. Грищенко // Соціологічні студії. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. - № 1 (1). - С. 60-66.
9. Общественное пространство в социологии города. Трудности публичного пространства в Петербурге. Лекция [Электронный ресурс]: – Режим доступу: <http://www.urban-club.ru/?p=89>
10. Александр Макаренко, Примеры городских парков и скверов, появившихся благодаря объединению усилий власти, горожан и бизнеса, «Insider» від 23.11.2014
11. Environmental Stewardship // Blandin Foundation. – 2016. [Электронный ресурс]: – Режим доступу: <https://blandinfooundation.org/learn/rural-pulse-2016/environmental-stewardship/>
12. Коцюба М. Публічний простір: як зробити реальність мрію. / М.Коцюба // Ландшафт і архітектура. – 2014. – № 2. – С. 50 – 51.
13. Деградація міського середовища. Вікіпедія [Электронный ресурс]: – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Деградация_городской_среды

14. Shrinking cities: population decline in the world's rust-belt areas [Электронный ресурс]: – Режим доступа: <https://www.ft.com/content/d7b00030-4abe-11e7-919a-1e14ce4af89b>
15. ВОЗ – Здоровье в городах [Электронный ресурс]: статья від 29.10.2021. – Режим доступа: <https://www.who.int/ru/news-room/factsheets/detail/urban-health>
16. Уровень урбанизации мира // TheWorldOnly. [Электронный ресурс]: статья від 24.09.2016. – Режим доступа: <https://theworldonly.org/uroven-urbanizatsii-mira/>
17. Вотинов М.А. Реновация и гуманизация общественных пространств в городской среде: монография/М.А. Вотинов; Харьков. нац. ун-т гор. хоз-во им. А.Н. Бекетова. – Харьков: ХНУГГ им. А. Н. Бекетова, 2015. – 153 с
18. Шимко, В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории (средовой подход). – М.: Архитектура-С, 2009. – 408 с.
19. Крашенинников А.В. Социально-пространственная структура пешеходного пространства // Архитектура и современные информационные технологии 2012 – No 4(21).-С.1-7.
20. Композиционная организация открытого места. Потенциал интеллектуально одаренной молодежи – развития науки и образования [Текст]: материалы V Международного научного форума молодых ученых, студентов и школьников (26–29 апреля 2016 г.) / под общ.ред. Д. П. Ануфриева. – Астрахань: ГАО ПО «АГАСУ», 2016. – с. 3.
21. Смоленская Е.О. Методы моделирования открытых архитектурных пространств в городской среде: На примере города Самары – Нижний Новгород, 2004.
22. The Social Life of Small Urban Spaces, William H. Whyte, 1980
23. Исаченко И. – Тысяча и один уличный стул. Секреты живых городских пространств [Электронный ресурс]: статья від 19.11.2019. – Режим доступа: <https://pragmatika.media/ru/tysjacha-i-odin-ulichnyj-stul-sekrety-zhivyh-gorodskih-prostranstv/>
24. Madden K. How to Turn a Place Around: A Placemaking Handbook. – Project for Public Spaces Inc, 2000. – 180 p.
25. Сивцова О. – Словарный запас: Дизайн-код [Электронный ресурс]: статья від 19.01.2017. – Режим доступа: <https://strelkamag.com/ru/article/vocabulary-designcode>

26. Тищенко І. – Що таке міський публічний простір [Електронний ресурс]: стаття від 18.02.2015. – Режим доступу: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/shcho-take-miskyi-publichnyi-prostir>

27. Stanilov, Kirill (Ed.) (2007). The post-socialist city: Urban form and space transformations in Central and Eastern Europe after Socialism. Dordrecht, The Netherlands: Springer

Анотація

Головко К.К. Гуманізація суспільних просторів як вектор розвитку постіндустріального міста (на прикладі м. Дніпро). – Випускова кваліфікаційна робота на правах рукопису

Магістерська робота присвячена дослідженню відкритих архітектурних, а зокрема - суспільних просторів.

Метою роботи є виявлення залежності якості архітектурного середовища постіндустріального міста від організації відкритих суспільних просторів в ньому, ресурсного та предметного їх наповнення, а також визначення принципів гуманізації занедбаних центральних територій міста задля формування системи сучасних суспільних просторів.

Задля цього в роботі розглянуто загальну теорію впливу суспільних просторів на поведінку, самовизначення та активність громадян – жителів міста, також на становлення постіндустріального суспільства і економіки. Виконано дослідження з вивчення принципів трансформації міських суспільних просторів та гуманізації відкритих територій.

На основі проведених досліджень проведено аналітичну роботу над системою існуючих суспільних просторів міста та створено концепцію просторово-архітектурної організації середовища відкритого суспільного простору в умовах міста Дніпра.

Ключові слова: суспільний простір, гуманізація, постіндустріальне місто

Abstract

Holovko K.K. Humanization of public spaces as a vector of development of the post-industrial city (on the example of Dnipro). – Master's thesis on the rights of the manuscript

The master's work is devoted to the study of open architectural, and in particular public spaces.

The aim of the work is to identify the dependence of the quality of the architectural environment of the post-industrial city on the organization of open public spaces; resource and subject content of public spaces. As well as to determine the principles of humanization of abandoned central areas to form a system of modern public spaces.

To this end, the paper considers the general theory of the influence of public spaces on the behavior, self-determination and activity of citizens - residents of the city. Also the impact on the formation of post-industrial society and economy. Research has been carried out to study the principles of transformation of urban public spaces and humanization of open areas.

Based on the research, analytical work was carried out on the system of existing public spaces of the city and the concept of spatial and architectural organization of the environment of open public space in the city of Dnieper was created.

Key words: public space, humanization, post-industrial city